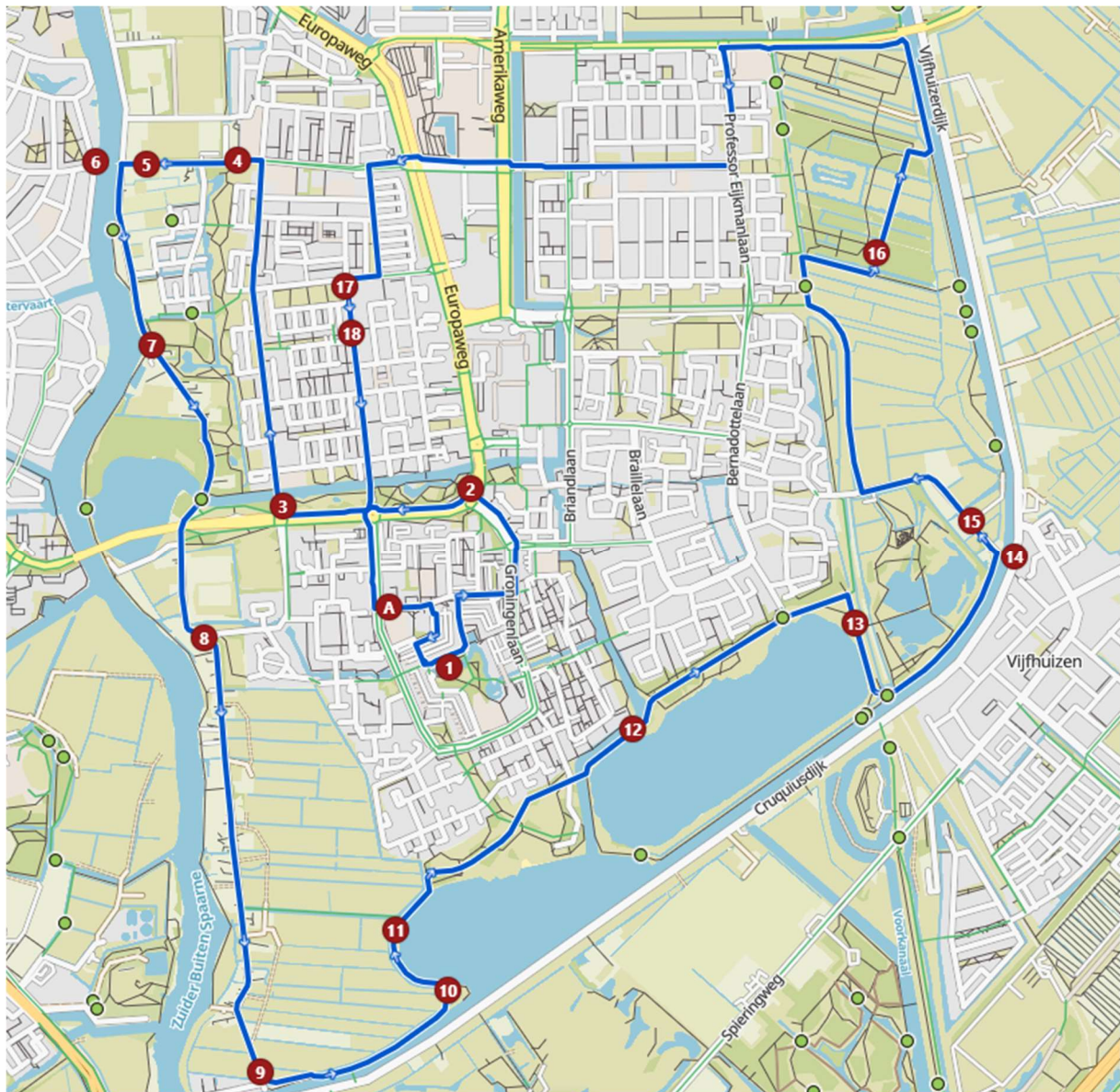

IVN Zuid-Kennemerland fietst door Schalkwijk

Deze route is opgeslagen in de app Komoot en via deze app kun je navigeren:

https://www.komoot.com/nl-nl/tour/1949199691?share_token=abGjIQENvjEnuxk9XN6P6YiKi92EUbdjRASGb8IMesSM1DN4DC&ref=wtd

Startpunt bij A:

Dit is het start- en eindpunt van de route ` IVN Zuid-Kennemerland fietst door Schalkwijk ´. Er is hier ook een kringloopwinkel.

Zie voor openingstijden: hetopenhuishaarlem.nl/wieontmoetjij

Teksten over highlights zijn te lezen door onderweg op de fietsen op de kaart te klikken. Op twee plaatsen wordt een suggestie voor een wandelingetje gedaan. Let op: in het begin van de route geeft Komoot een verkeerde instructie; let daarom op de kaart.

Schalkwijk is het grootste stadsdeel van Haarlem en bestaat uit vier wijken:

1. de Europawijk (in het noordwesten; realisatie 1960-1971)
2. de Boerhaavewijk (in het noordoosten; realisatie 1961-1971)
3. de Meerwijk (in het zuidoosten; realisatie 1966-1974)
4. de Molenwijk (in het zuidwesten; realisatie 1969-1984)

Schalkwijk kent een lange geschiedenis. Het wordt in de veertiende eeuw vermeld in een geschrift, maar bestaat al veel langer. Het oudste bewijs van menselijke bewoning in Haarlem werd namelijk gevonden in Schalkwijk en niet in het centrum. Het gaat om een opgegraven handbijl, die minimaal 3.200 jaar oud is. (De handbijl is gevonden in de oude vuilstortplaats Put van Vink, die nu de Schouwbroekerplas heet.)

Sinds 1963 is Schalkwijk onderdeel van de gemeente Haarlem en is toen verder bebouwd. Voordat dat mogelijk was, is het gebied opgehoogd met duinzand. Dit zand was afkomstig uit de speelvijver ´t Wed, in de jaren vijftig van de vorige eeuw gegraven in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Schalkwijk is de groenste wijk van Haarlem. In 2022 was circa 36% van de totale oppervlakte openbaar groen. Ter vergelijking: in het centrum had toen circa 6% openbaar groen. Het percentage groen in Schalkwijk voldoet daarmee aan de 3-30-300 vuistregel die de gemeente Haarlem hanteert. Deze regel wil zeggen: vanuit elke woning zijn 3 bomen te zien, is 30% procent als openbaar groen van het totale oppervlak in de wijk aanwezig, en is in de nabijheid van 300 meter van een woning een groen park of plantsoen toegankelijk.

1 – Arkemheenpad:

Het Arkemheenpad is een klein park tussen de bebouwing, met diverse planten en bomen en een waterpartij.

2 - Rotonde Europaweg – Groningenlaan:

De Europaweg heeft een aantal mooi beplante rotondes. Dit is er één van.

3 – Romolen heempark:

Dit park is heel gevarieerd en er leven veel soorten. Er is bos en er zijn overgangen met struiken naar bloemrijke graslanden. Ook zijn er poelen en water met gevarieerde oevervegetaties. In het park zijn veel amfibieën, zangvogels en insecten. Een groep vrijwilligers neemt een groot deel van het beheer voor haar rekening.

4 – Engelandpark:

Dit park is een gevarieerd parkbos. Er zijn bloemrijke weiden, sloten en vijvers. Het is ruim 11 hectare groot. Door de grootte en door de locatie heeft het een belangrijke functie als groengebied voor de hoogbouw in de omgeving.

5 - Vrij Waterland:

Dit is een biodynamische onderwijstuin. Biodynamisch betekent onder andere: vruchtwisseling over zes percelen, compost van eigen land en zaaien en planten zoveel mogelijk op het juiste moment.

Er is een landwinkel, waar biologische en biodynamische groenten en fruit worden verkocht. Voor biologische producten worden geen kunstmest en geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Bezoekadres is aan het einde van de Belgiëlaan op nummer 0 te Haarlem, Schalkwijk.

6 – Veerboot:

Het Spaarneveer vaart tussen Schalkwijk en Haarlem-Zuidwest. De vaartijden zijn te vinden via: spaarneveer.nl .

7 - Jaagpad richting molen De Eenhoorn:

Vanaf de Zuid Schalkwijkerweg kun je het Jaagpad oplopen om de molen De Eenhoorn te bekijken. Deze molen is gebouwd in of voor 1776. De Eenhoorn is een paltrok-houtzaagmolen. Een paltrok was een mouwloze mantel of cape voor mannen, die ooit algemeen gedragen werd.

8 - Terrein met oude akkerbouw gereedschappen:

Er lopen hier een ezel en een lama rond.

9 - Pont naar theehuis Cruquius:

Theehuis Cruquius is een leuke plek voor ontbijt, lunch, high tea en evenementen.

Zie theehuiscruquius.nl.

De pont heet de Groene stroomboot en is voor fietsers en voetgangers. Het pontje heeft zonnepanelen, vandaar de naam. De overtocht is gratis. De pont vaart niet tijdens de wintermaanden. Zie voor vaartijden: degroenestroomboot.nl

10 - Molen De Hommel:

In 1972 is de naam "De Hommel" bedacht door de Zaanse molenaar C. Krijt sr. Dat is leuk bedacht, vanwege de dikke en korte romp, maar historisch gezien niet juist. In het polderarchief wordt steeds de aanduiding "De Kleine Molen" gebruikt. De molen bemaalde namelijk de Kleine Polder.

11 – Molenplas:

Het bijzondere aan Schalkwijk is dat het aan drie kanten wordt omgeven door water. In

het westen kronkelt het Spaarne, in het zuiden liggen de Molenplas en de Meerwijkplas en in het zuiden en in het oosten ligt de Ringvaart van de Haarlemmermeer.

Het Spaarne is een rivier, die oorspronkelijk stroomde tussen het Haarlemmermeer en het IJ. Het Spaarne liep en loopt dus door Haarlem. Voordat er spoorwegen en modern wegverkeer waren, was het Spaarne voor Haarlem een belangrijke verbinding met de rest van de wereld. Aangezien Haarlem groot werd door handel en industrie, was een dergelijke vaarverbinding essentieel.

In 1852 werd het Haarlemmermeer drooggemalen. Het Spaarne werd toen een zijtak van de Ringvaart van de Haarlemmermeer. In 1876 was de aanleg van het Noordzeekanaal gereed en zijn grote delen van het IJ ingepolderd. Het Spaarne is nu met het Noordzeekanaal verbonden door het Zijkanaal C.

Aan de zuid- en aan de oostkant van Schalkwijk loopt de Ringvaart van de Haarlemmermeer. De Ringvaart werd gegraven om daarna het Haarlemmermeer droog te kunnen maken. Het graven is gebeurd tussen 1839 en 1845 en werd gedaan door duizenden arbeiders. De vaart is zoveel mogelijk gegraven door het oude land, langs de oeverlijn van het Haarlemmermeer. Maar bijvoorbeeld in Vijfhuizen, dat tegenover Schalkwijk ligt, werd een bestaande landtong doorgraven.

Aan de zuidkant van Schalkwijk liggen de Molenplas en de Meerwijkplas. Deze plassen zijn ontstaan door zandwinning. Voordat de grootschalige woningbouw in Schalkwijk begon zijn namelijk de voormalige veenpolders opgehoogd met een dik pakket zand. Een deel van het zand komt ook uit de duinen.

Vanaf de westkant van de Molenplas heb je een mooi zicht over de Verenigde Polders. Deze polders worden voor een groot deel agrarisch gebruikt. De gemeente Haarlem ziet hier kansen voor de ontwikkeling van een ecologisch te ontwikkelen zone. Er wordt gedacht aan soorten als Waterral, Roerdomp en Ringslang.

Restaurant De Molenplas ligt aan het water en is een leuke stop om even wat te eten of te drinken.

Vroeger werd de Lage Kadijk afgesloten vanwege de weidevogels. Deze afsluiting was overigens niet altijd tot genoegen van omwonenden. Bijvoorbeeld in 2016 werd geprobeerd de afsluiting te verhinderen via een petitie.

De grutto is een weidevogel en is onze nationale vogel. Vogelbescherming noemt naast de grutto de volgende vogels boerenlandvogels: boerenzwaluw, geelgors, gele kwikstaart, graspieper, kerkuil, kievit, kwartel, kwartelkoning, patrijs, scholekster, slobbeend, steenuil, tureluur, veldleeuwerik, witte kwikstaart en wulp. Het gaat echter slecht met de weidevogels in de Verenigde Polders. Al in 2012 werd dit geconstateerd door een vogelwerkgroep. Als redenen noemde de werkgroep toen: de lage waterstanden vanwege de agrarische bedrijfsvoering, het intensieve agrarische gebruik (bemesting en vroeg maaien) en toename van predatoren. Predatoren waren hier vos, zwarte kraai, ekster, ratten, meeuwen en katten.

In heel Nederland gaat het slecht met weidevogels. In 2024 is de Europese Commissie een zogenoemde inbreukprocedure gestart, omdat Nederland niet voldoende doet om weidevogels en hun leefgebieden te beschermen. Dit is Nederland wel verplicht vanwege de Vogelrichtlijn.

12 – Meerwijkplas:

In de Meerwijkplas is zand gewonnen en voor een deel is het weer met Noordzeekanaalslib gevuld. Er is een bijzonder natuurstype ontstaan, namelijk natte duinvallei. Daardoor komen er bijzondere plantensoorten voor, zoals de wespenorchis en de rietorchis. De orchideeën bloeien op de overgangen van droog naar nat. De bodem van een natte duinvallei moet wel voedselarm gehouden worden. Daarom is beheer nodig en wordt ongewenste vegetatie, zoals de opslag van wilgen, verwijderd.

Er komen hier diverse rietvogels voor, zoals de roerdomp. De roerdomp hoor je overigens vaker dan dat je hem ziet; hij maakt een heel laag 'oemp-geluid'. De roerdomp broedt hier zelfs, net zoals de nachtegaal en de waterral. In het voorjaar is dus de zang van de nachtegaal te horen, maar ook van de rietgors, rietzanger en blauwborst. Ook de dodaars, de kleinste futensoort in Nederland, en de baardman kun je hier tegenkomen.

Als je via [waarneming.nl](https://www.waarneming.nl) op een willekeurige dag, 1 juni 2024, de vogelwaarnemingen bekijkt, blijken er onder andere een koekoek, Cetti's zanger en bosrietzanger waargenomen te zijn.

Er zijn vloten voor het broeden van visdieven aangelegd. Dit is een geschikte plek, omdat er nauwelijks waterrecreatie is. Visdieven hebben kale broedplekken nodig. Wat in ieder geval hier veel gebeurt, is dat aalscholvers op de visdiefvloten en paaltjes zitten.

Het is mogelijk om een ommetje te lopen langs de Ringvaart van de Haarlemmermeer; fietsen mag daar niet. Dit ommetje heeft een lengte van ongeveer 2,5 km en voert over een verhard pad.

13 – Poelbroekpark:

In dit park is zand gewonnen en later is zanderig slib uit Wijk aan Zee gestort. Daardoor komen hier bijzondere planten voor, zoals parnassia, rode ogentroost en orchideeën.

Via waarneming.nl zijn onder andere waarnemingen te vinden van ijsvogel, Cetti ´s zanger, koekoek, nachtegaal, kleine karekiet en ransuil.

De Cetti ´s zanger is een kleine, bruine zangvogel, met een ronde, vaak opgewipte staart (net zoals bij een winterkoning). Van boven is hij diep roodbruin en van onderen meer grijs. Hij is het beste te vinden door zijn explosieve zang en zijn roep is een schel geratel en een zwepend "tsk". De Cetti ´s zanger komt altijd in de buurt van water voor. Hij eet insecten en andere ongewervelden. Hij is vernoemd naar de Italiaanse onderzoeker Francesco Cetti. Deze man leefde in de achttiende eeuw en was priester, natuuronderzoeker en wiskundige.

Het aantal Cetti ´s zangers neemt toe in Nederland. Hoe dat komt is niet helemaal duidelijk. Het helpt in ieder geval dat de winters zachter worden, zodat er nog voldoende voedsel te vinden is. Ook helpt het dat wilgen vroeger gaan bloeien, waardoor insecten worden aangetrokken, die dan door de vogels gegeten worden.

De paden in het Poelbroekpark hebben namen van dieren, zoals Palingpad, Vleermuispad en Adderpad. Er zijn verschillende soorten graslanden, poelen en plassen met rietvelden. In het gebied liggen takkenrillen en er staan hakhoutbosjes.

Vanaf hier kun je ook een blik werpen van boven op de busbaan. Deze baan verbindt Haarlem met Amsterdam-Zuidoost.

14 - Brug over de ringvaart Vijfhuizen:

Op de brug zie je de letters `HMP` staan. Die staan voor `hameipoort`, de draagconstructie (poort) voor de scharnieren om de ophaalbrug te openen en te sluiten.

15 - Vijfhuizer Molen:

Vanaf hier heb je zicht op de Vijfhuizer Molen. Deze molen is in 1874 gebouwd. Hij was bedoeld om de Vijfhuizerpolder te bemalen en is nu niet meer in bedrijf. Hij kan nog wel draaien. Je kunt hem op afspraak bezoeken.

Er heeft hier een eerdere molen gestaan die rond 1650 gebouwd werd. Die brandde echter op de laatste dag van het jaar 1859 af.

16 - Noordelijk deel Poelpolder:

De Poelpolder is een voormalige veenpolder. In de jaren negentig van de vorige eeuw zijn twee bospercelen in het noorden van de polder aangelegd. Tussen deze bospercelen is veel later een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd. Het is de bedoeling dat zich hier

natte hooilanden en rietlanden gaan ontwikkelen. Er zou geschikt leefgebied voor rietvogels moeten ontstaan. Rietvogels zijn bijvoorbeeld de Rietzanger, Rietgors en de Roerdomp.

Via waarneming.nl blijkt dat hier op 29 mei 2024 de zeldzame gestreepte schildpadtor gezien is.

17 – IJslandpark:

In het IJslandpark staan vier moderne appartementengebouwen, omgeven door bomen. Er staan onder andere jonge eiken, jonge meidoorns en oudere platanen.

In Nederland zijn platanen exoten. In ons land zijn er dan ook maar weinig insectensoorten die op deze bomen leven. De plataanvouwmot leeft wel op de plataan.

Naast weinig insectensoorten leven er ook weinig andere dieren, mossen en korstmossen in en op platanen. Ze zijn dus niet zo goed voor de biodiversiteit.

Je kunt platanen gemakkelijk herkennen aan de `camouflageschors`. De oude bruine schors bladdert namelijk af en dan komen er gele en groene kleuren tevoorschijn.

Platanen zijn eenhuizig, dus vrouwtjes en mannetjes in 1 boom, en de bloemen zijn tweeslachtig (dus vrouwelijke en mannelijke delen in 1 bloem).

Platanen zijn gewild in steden, omdat ze goed tegen het stadsklimaat, droogte en bestrating kunnen.

In 2023 heeft Urgenda opgeroepen om schors van platanen te verzamelen om de neerslag door fijnstofvervuiling te meten. Door het jaarlijks loslaten van de schors door een plataan schijnt namelijk via een magnetische meting van ijzerdeeltjes op die schors de mate van vervuiling door fijnstof gemeten te kunnen worden.

18 - Monumentale plataan:

Als je een klein stukje de Brusselstraat in loopt, staat naast de garagebox met nummer 36 een monumentale plataan. Deze boom is 69 jaar oud en heeft een kroondiameter tussen de 18 en 24 meter. De levensverwachting is groter dan 15 jaar.

Een boom wordt opgenomen in het Landelijk Register van Monumentale Bomen als deze minstens 80 jaar oud is en gezond is. Ook moet de boom beeldbepalend zijn, cultuurhistorisch waardevol of een bijzondere soort of cultivar zijn. In het landelijk register staan inmiddels 15.000 bomen.

In Schalkwijk staan nog diverse andere beschermwaardige bomen of houtopstanden, zoals:

- aan de Zuid Schalkwijkerweg staat bij huisnummer 1 een zomerlinde van 91 jaar oud. Deze boom heeft een cultuurhistorische waarde. Linden hebben al sinds de Steentijd een symbolische waarde. Ze staan voor het vrouwelijke in de natuur, als de personificatie van de godin Freya, de noordse godin van de vruchtbaarheid, het huwelijk, de liefde en de wellust. Voordat een huis werd gebouwd, werd daarom vaak eerste een linde geplant. Ook werden linden vaak geplant op stads- en dorpspleinen, waaronder men elkaar ontmoette en danste. Op kruispunten werden grenslinden geplant en voor boerderijen gaven leilinden schaduw. Met de komst van het Christendom werden linden aan Maria gewijd en bij kapellen en kerken vind je soms nog eeuwenoude lindes.
- aan de Zuid Schalkwijkerweg staan bij huisnummer 7 twee zomereiken van 124 jaar oud
- aan de Zuid Schalkwijkerweg staan bij huisnummers 52 en 53 vier witte paardenkastanjes van 90 jaar oud en een zomereik van 104 jaar oud
- aan de Zuid Schalkwijkerweg staat bij huisnummer 56 een gewone es van 89 jaar oud

Bronnen:

- [nl.wikipedia.org/wiki/Schalkwijk_\(Haarlem\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Schalkwijk_(Haarlem))
- Wikipedia (over paltrok)
- nl.wikipedia.org/wiki/Spaarne

- nl.wikipedia.org/wiki/Ringvaart_van_de_Haarlemmermeerpolder
- nl.wikipedia.org/wiki/Gemaal_De_Cruquius;
- Google Maps
- Haarlem gaat op groen! Groenbeleidsplan, gemeente Haarlem
- Ecologisch Beleidsplan, gemeente Haarlem
- Ecologisch Beleidsplan, deel 2, gemeente Haarlem
- wijkraadmolenwijk.nl/gebouwd-op-een-paar-meter-zand
- Koevlak en 't Wed: recreatie voor iedereen – ONH
- onh.nl/verhaal/het-spaarne
- gemeentebestuur.haarlem.nl/bestuurlijke-stukken/2015317036-19-BIJLAGEN-TOELICHTING-Bijlage-14-Cultuurhistorische-analyse-1.pdf
- vrijwaterland.nl
- visithaarlem.com/locatie/molen-de-eeenhoorn/
- molendatabase.nl/molens/ten-bruggencate-nr-01775
- petities.nl/petitions/de-lage-kadijk-open-ook-in-broedseizoen?locale=en
- natuurtijdschriften.nl/pub/519112/FIT2012048004008.pdf
- naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=32658
- vogelbescherming.nl
- haarlemsdagblad.nl/regio/haarlem/rond-haarlem-is-nog-steeds-topnatuur-te-vinden/10870259.html
- haarlem.pleio.nl/groups/view/0646e9b1-aa75-48c8-b72b-a2476bfbdb835/nieuws-uit-schalkwijk/news/view/de94295a-822f-43bc-8f28-013dfa0bbffa/bijzonder-groen-in-schalkwijk
- landschapnoordholland.nl/nieuws/ruim-baan-voor-roerdomp-en-baardmannetje-meerwijkplas
- haarlem.pleio.nl/groups/view/0646e9b1-aa75-48c8-b72b-a2476bfbdb835/nieuws-uit-schalkwijk/news/view/de94295a-822f-43bc-8f28-013dfa0bbffa/bijzonder-groen-in-schalkwijk
- liefsuithaarlemmermeer.nl/vijfhuizen/vijfhuizerbrug
- molendatabase.nl/molens/ten-bruggencate-nr-01776
- kaart.haarlem.nl/app/map/19, gemeente Haarlem
- groenkennisnet.nl/nieuwsitem/juridische-status-voor-monumentale-bomen-1
- [nl.wikipedia.org/wiki/Freya_\(godin\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Freya_(godin))
- bomenstichting.nl
- <https://waarneming.nl/locations/193051/>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Cetti%27s_zanger
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Francesco_Cetti
- <https://www.stadsplanten.nl/2023/11/een-prachtige-exoot/>

- <https://www.bomenstichting.nl/infotheek-en-faq/informatie-over-bomen/plataan.html>
- <https://www.urgenda.nl/resultaten-plataan-check-bekend/>